

A. Sund Nielsen

Tilflytter til Hou i 1947

Hals Museum

A. Sund Nielsen

Tilflytter til Hou i 1947

**Hals Museum
1998**

A. Sund Nielsen:
Tilflytter til Hou i 1947.
Copyright © by A. Sund Nielsen & Hals Museum 1999.
Udgivet af: Hals Museum, Skansen, Østergade, 9370 Hals.
Redaktion: Klem Thomsen.
Forlagsredaktion: Henrik Gjøde Nielsen.
Tilrettelægning: Henrik Gjøde Nielsen.
Teknisk Produktion: Hals Museum.
Printed in Denmark 1999.
ISBN 87-90845-04-8.

I serien af skrifter fra Hals Museum er tidligere udkommet:

Carl Rise Hansen: Sognepræst og menighed, 1995.
Hanne Fredlev Nielsen: Hugdrupgård i Hou, 1996.
Klem Thomsen: Museumsforeningen for Hals Kommune, 1996.
Helge Ovesen: Lærer i Hou under Anden Verdenskrig, 1997.
Gerda Bergmann, Oda Dal, Birthe Hjelm, Yrsa Jensen: Huse i Hals I, 1999.
Jørn Bladsgaard Larsen: Limfjorden og dens betydning for landsbyen Gaaser, 1999.
Einar Nielsen: Præstesøn i Hals, 1999.
Gerda Bergmann, Oda Dal, Birthe Hjelm, Yrsa Jensen: Huse i Hals II, 1999.
Gerda Bergmann, Oda Dal, Birthe Hjelm, Yrsa Jensen: Huse i Hals III, 1999.
Gerda Bergmann, Oda Dal, Birthe Hjelm, Yrsa Jensen: Huse i Hals IV, 1999.

Forsideillustration: Fra havnen i Hou.

Indhold

Forord	4
Tilflytter til Hou i 1947	5
Kirke, præst og mejeri	5
Servicefunktioner	6
Forretninger og håndværkere	6
Husflidsskole, foreninger og vandværk	8
Fiskerierhvervet	8
Landbruget	8

Forord

Den 24. februar 1998 holdt Museumsforeningen for Hals Kommune generalforsamling i Hou. Efter generalforsamlingen fortalte A. Sund Nielsen om "Hou i 1947 - set med en tilflytters øjne"; et foredrag som blev godt modtaget af såvel de lokale Hou-boere som de øvrige medlemmer af foreningen. Det er dette foredrag, der i tilrettet form, nu har resulteret i denne afhandling fra A. Sund Nielsens hånd.

Klem Thomsen

Tilflytter til Hou i 1947

I marts måned 1947 søgte jeg den ledige uddelerplads i Hou. Jeg var på daværende tidspunkt kommis i Frejlev, 10 km. sydvest for Aalborg. Turen til Hou foregik på den måde, at jeg cyklede til Aalborg, fik cyklen på taget af rutebilen til Hals, og cyklede så derfra til Hou. Der var sne overalt, tøvejret var lige begyndt. Efter at have besøgt de 7 bestyrelsesmedlemmer cyklede jeg sent på eftermiddagen til Ulsted, tog toget til Aalborg, og cyklede hjem derfra. Det var en lang og besværlig tur fra Frejlev til Hou og retur igen, nærmest en dagsrejse.

Den 17. maj blev min kæreste og jeg kaldt til samtale med bestyrelsen. Uddeleren fra Frejlev havde bil, og han kørte os derud. Turen gik fint, indtil vi havde taget svinget ved "Badsbergs" graner, ca. 4 km. fra Hou. Ikke nok med at vi kom ind på en hullet og støvet grusvej, men landskabet forekom uendelig trist og øde. Vi så en gård og to, tre små ejendomme, men ingen træer og større vegetation så langt øjet rakte. Først senere fik jeg at vide, at det var et stort moseområde, hvor man gravede tørv. Jeg har kørt den tur mange gange i de følgende 50 år, og især i min pensionisttid er der to ting, jeg tænker på, når jeg har taget svinget. Den store forandring landskabsmæssigt, med mange lyse birketræer og anden bevoksning, et naturlandskab, der kan måle sig med de bedste, og som sikkert bliver fredet med tiden. Den anden ting har tilknytning til et møde med nogle kollegaer. Der var en, der sagde til mig: "Hvordan kunne du finde på at søge til Hou, det er jo der, kragerne vender." Mit svar var: "Det er nok rigtigt, men det er den mest moderne butik på denne side af Aalborg." Da vi holdt i 1981, var Hou langt det mest attraktive sted.

Det var en søndag. Ansættelseskontrakten blev underskrevet sent om eftermiddagen, og jeg skulle begynde arbejdet mandag morgen kl. 7. Det var spændende, der var mange ting, der skulle ordnes, og vi skulle giftes; men vi blev ualmindelig godt modtaget, og hurtigt accepteret. Vi fik meget hjælpsomme naboer, og blev også inviteret meget ud. Det gik hurtigt op for os, at det var én stor familie. Mange fætre, kusiner, onkler og tanter; hel og halv. Det er vist det, man kalder indavl. Man gik ud og ind af dørene hos hinanden, og alle vidste alt om alle.

Hvordan var så forholdene i byen, der lå 8 km. fra Hals, 8 km. fra Ulsted, og 12 km. fra Aså, med dårlige forbindelser. Den hed Hou pr. Ulsted i Hals kommune. Byen havde elektricitet, dog ikke

overalt i oplandet, og så var der vandværk. Ca. 100 huse med vel omkring 400 beboere. I dag er der ca. 300 huse med kun godt 700 beboere. Der var mange børn, 4 til 10 var ret almindelig i en familie. I vores genbohus boede der 13, mod i dag kun 2.

Der var ingen industri, men mange forskellige håndværkere og mange servicefunktioner. Tillige var der fiskerierhvervet.

Kirke, præst og mejeri

Når man kom fra Ulsted, fik man ret snart øje på kirkespiret, i dag har træerne taget den udsigt. Pastor Nielsen fra Hals "regerede" i kirken. Han var en noget excentrisk herre. Han er omtalt i Museumsforeningens Årsskrift 1997, men jeg vil gerne føje et par personlige oplevelser til. I 1948 skulle vi have vores dreng døbt. Vi fik aftalt en tid. Degnen ville så åbne døren, når vi skulle komme ind. Naboerne advarede os om, at vi endelig ikke måtte komme for tidligt, for det tålte pastoren ikke. Men vi var unge og nervøse, så vi kom 5 minutter før den aftalte tid. Pastoren kunne høre os, så da han var færdig med prædikenen, meddelte han, at der var altergang. Organist og degn anede intet om det. Og vi måtte pænt vente i våbenhuset.

Før drengen skulle konfirmeres, var vi en søndag med i kirke. Nogle drenge sad på den bagerste række, men der var ro og orden. Midt under prædikenen kom Pastor Nielsen ned fra prædikestolen, greb en dreng i kraven og satte ham op på den forreste bænk, gik derefter op på "stolen" og fortsatte uden kommentarer. Det eneste, vi kunne finde ud af bagefter, var, at drengen havde set på sit ur. Juleaften i kirken var noget specielt, men pastoren var irriteret på dem, der kun kom i kirken den ene gang om året, og de fik altid en eller anden spydig bemærkning med på vejen.

Præsten havde hård konkurrence. I byen var der mange missionsfolk, i alt 7 forskellige trosretninger, og missionshus. Adventisterne var de mest interessante, idet de holdt lørdagen hellig. Der var måske lidt misundelse med i det, når man beskyldte dem for, at det var for at få to ugentlige fridage, hvad der på dette tidspunkt var ganske uhørt. I hvert fald kunne de jo ikke være på hold med andre fiskere.

Modsat kirken lå mejeriet, snildt placeret så mælkevojnene ikke behøvede at køre ned gennem byen. Fra mejeriet udgik hver dag den omtrukne hestetrukne mælkesalgsvogn, med eneret på salg af mælk og smør. Kunderne måtte selv medbringe emballage.

Servicefunktioner

I Hou by var der mange servicefunktioner.

Der var én daglig rutebilforbindelse til Aalborg, der udgik fra Hou. Rutebilen havde mange småpakker med. Det var irriterende for vi rejsende, når chaufføren skulle af bussen og ind i hver eneste forretning på hele turen.

Der var postbil med to daglige ture til Ulsted Station. Den kørte med post, aviser og banemærkepakker. Der kunne være enkelte passagerer med, men det var klogt at bestille plads i forvejen. Der var to daglige postombæringer i byen og i oplandet. Alle aviser blev bragt ud med posten. Der var to postbude.

Der var daglig kørsel med pakkebil, en lastbil, som kunne fragte større stykker gods og have bud med fra forretningerne til grossisterne. Det var underforstået, at rutebil og fragtbil samlede op i alle byer på vej til Aalborg.

Der var telefoncentral med ca. 25 abonnenter. Bestyrerinden havde åbent fra kl. 7 til 20 om hverdagen, og lidt kortere om søndagen. Efter kl. 20, og søndag eftermiddag, måtte man betale 5 kr. oveni prisen pr. opkald; det var meget dyrt.

Der var en ny skole med 3 lærere, og 3 lærerboliger. Der var hotel og forsamlingshus, uden spiritusbevilling. Forsamlingshuset var baseret på aktier, med et pålydende på 10 kr., og der stod i vedtægterne, at der ikke måtte serveres spiritus, så længe der blot var ét medlem, der stemte imod. Senere fandt man ud af, at øl og vin ikke var spiritus.

På hotellet havde kommunen én ugentlig kontordag - 2 timer. Ligeledes havde Hals Sparekasse, og senere Ulsted Sparekasse, én ugentlig kontordag.

Der var sygekasseopkræver, som også udstedte en sygeseddel, når man havde brug for læge - 50 øre.

Der var privat husmoderafløser. Det var aktuelt under sygdom. Så vidt jeg husker var gagen 2 kr. pr. dag, for afløsning fra kl. 7 til 19. Hun blev af lægen anbefalet som fødselsmedhjælper; det foregik altid i hjemmet.

Forretninger og håndværkere

I Hou by var der flere købmandsforretninger. Der var en købmand med blandet landhandel, kolonial, isenkram og lidt korn og foderstof. Der var en købmand med kolonial og ugeblade. Der var Brugsen med kolonial, isenkram, manufaktur - både lingeri og metervar-

rer - og skotøj, desuden grovvarer med korn, foderstof, brændsel, cement, glas, tjære og fiskeri, og endelig solgtes fiskeriartikler. Der var en købmand med salg af manufaktur, toiletartikler, tobak og fiskeri. Sidstnævnte købmand ernærede sig tillige som barber og frisør; lørdag eftermiddag var trængslen så stor, at han havde en ung pige til at sæbe ind for sig. Mange blev kun barberet denne ene gang om ugen. Ingen af nævnte forretninger måtte sælge øl eller spiritus.

I Hou var en vognmand med lillebil, d.v.s. taxa, samt 2-3 lastvogne, der kunne laste helt op til 3 tons. Dertil var knyttet handel med brændsel og tømmer, samt strandskaller. Sidstnævnte opkøbte man og kørte ind i landet, hvor de blev videresolgt til forretningerne der. I samme firma var der posthus og håndkøbsudsalg fra Hals Apotek.

Byen havde to fiskeopkøbere. Om vinteren købte de sandorme til videreeksport til Hirtshals og Esbjerg. Desuden var der en omkørende fiskehandler, identisk med den tidligere omtalte postkører.

Der var en bager med forretning; denne findes endnu. Desuden var der en slagter med forretning, en skomager og en sadelmager; alle disse er nu lukkede. Endvidere var der en maler; i dag har vi en maler og en farvehandel.

Hou havde endvidere en snedker; i dag findes to snedkere i byen. Denne snedker, der var ca. 55 år, havde også ligkistelager. Når han fik en bestilling på noget arbejde, regnede han ud, hvor mange søm han skulle bruge. Jeg blev meget forbavset, første gang jeg solgte ham 55 stk. 2½ tommers søm. Der var lidt med penge mellem folk dengang, og Hou var en fattig by.

Der var en grovsmed; i dag har vi to VVS'ere. Smeden forarbejdede jern og skoede heste. Han havde esse og ambolt. Det hele er intakt og findes endnu i byen. Jeg har tidligere nævnt mejeriet; når dagens arbejde der var forbi, havde man indrettet det sådan, at beboerne for 25 øre pr. person kunne få et varmt bad. Dette tilbud benyttede smeden sig af i mange år, og han havde fast tidsbestilling lørdag kl. 17 året rundt. Der skete så det, at prisen omkring 1960 blev sat op til 50 ører. Dette tog smeden fortrydeligt op og kom ikke mere. Denne smed virkede i øvrigt til sin død; han blev over 90 år. De sidste 25 år hævede han ikke timelønnen. Det benyttede de efterhånden mange sommerhusejere sig af.

Hou havde to murermestre; i dag er der ingen. Jeg tror, de var de eneste håndværkere, der arbejdede udenbys. Carl var den ene. Han var en god fortæller, især om egne bedrifter og oplevelser.

Der var en cykelhandler og reparatør, hvor vi ingen har nu. Cykelhandleren var en lun fyr med handelstalent, og han elskede at "tage gas på" folk. Det var en selvfølge, at jeg skulle prøves af, om jeg kunne tyde vendelbodialekten. Så der kom en dag en mand ind i butikken og forlangte 3 kg. "kunstmååg", men den var for nem, så han kom igen senere og forlangte 2 m. "rææk"; det varede lidt, før jeg greb rullen med elastik. Så blev det "Cykelhandlerens" tur. Vi stod og snakkede om løst og fast, og så spurgte han: "Ved du, hvad er grob er?" Det vidste jeg ikke. Efter forklaringen - en grøft - gik han glad hjem. Han prøvede mig senere med sit bedste nummer, som han brugte i mange år. Der skulle være flere tilstede. Han spurgte mig: "Ved du, hvad en halv gange en halv er?" Jeg svarede straks en fjerdedel. "Nå er det det, nå det er det." Han gik skuffet hjem; hele hans dag var ødelagt. Der var mange, der svarede en hel, og så var den hjemme. I 1948 kom der en damefrisør i byen; hun praktiserer endnu.

Jeg vil give et eksempel på, hvor få penge, der var mellem folk dengang. En dag kom der en mand ind i butikken, og forlangte 5 kg. cement. Det havde vi opbevaret i pakhuset på den anden side af gaden. Det var tidligt forår. Cementposen havde stået siden december. Selv om jeg trådte i den, var der stadig en del klumper deri. Han fik de ca. 5 kg. - pris 45 ører. Det kunne knap dække arbejdslønnen. Da manden kom hjem, hældte han cementen gennem en sigte, kom tilbage til butikken med klumperne og klagede over dem; han fik 12 ører refunderet.

Husflidsskole, foreninger og vandværk

Lidt uden for byen var der en husflidsskole. Den var under krigen blevet anvendt som skoleklasseværelse.

Af foreninger var der bl.a. boldklubben, gymnastikforeningen og borgerforeningen, ligesom der var en transformatorforening og en fiskeriforening.

Byen havde også vandværk. Det var vanskeligt at finde egnet drikkevand. Borede man for langt ned, blev vandet salt. Det man fik op, var fuld af okker. Dette blev der rådet bod på, ved at komme kemikalier i, så okkeren bundfældede i de store tanke, og de blev så rensat med jævne mellemrum. Det var vanskeligt at finde

en mand med teknisk snilde og rengøringssans, som for en ringe betaling ville stå for den daglige drift. Det gik galt en gang, hvor det rygtedes, at der var frøer i vandbeholderen. Dette viste sig at være rigtigt. Carl Yde blev omgående fyret, skønt han havde det standpunkt, at når frøerne kunne leve der, var vandet ikke sundhedsfarligt.

Fiskerierhvervet

Vel omkring 50 familier levede udelukkende af fiskeri. Disse kan deles op i to grupper: Dem der fiskede fra Hou, og dem der havde større kuttere i Hals eller Aså.

Fra Hou fiskede man fra åben strand med små åbne både med to mand. Bådene havde indenbords motor og dam. Kysten var meget lavvandet helt op til den nuværende Kystvej. I 1947 var forholdene meget besværlige, man kørte fisk og garn i land med hestevogn. Først da molen blev bygget i 1949, blev forholdene væsentlig bedre, og man nåede op på næsten 20 af de små fartøjer. De to opkøbere aftog fisken, og sendte den videre med bil eller banen fra Ulsted. Tilbage var så at få rensed garnene. Det var bomuldsgarn, som det var nødvendigt at rense hurtigst muligt. Alle, både koner og børn, måtte hjælpe til. Det var mest fladfisk, stedbider, makrel og sild, man fangede. Det var et mundheld dengang, at en fisker med sildeskæl på støvlerne kunne gå ind i enhver forretning og få kredit. Jeg har før skrevet, at der var lidt med penge. Jeg traf en fisker med en kasse - 25 kg. - rødspætter på trillebøren. Han tilbød mig dem for 2 kroner. Han tog dem med hjem og tørrede dem; på den tid havde vi hverken køl eller frost.

Fiskere med de større både i Hals og Aså måtte cykle frem og tilbage. Til gengæld behøvede de ikke at komme i land hver dag. Det var en hård tur til Aså - 12 km. grusvej - var der godt vejr, blev de der en uge.

Der var også bundgarnsfiskeri efter sild, makrel, hornfisk og torsk. Om foråret, når "stegpladserne" skulle mærkes af, var der ofte megen splid, selv mellem familiemedlemmer.

Når fiskerne diskuterede deres erhverv, havde de så mange specielle udtryk, at de var vanskelige at forstå. De var specialister i øgenavne. Når de var samlede, kunne de hurtigt ordne både kommunens og statens økonomi.

Landbruget

1947 var et katastrofeår for landbruget, ikke mindst her på de sandede jorder. Med næsten ingen gødning, og dertil ingen nedbør hele sommeren, så det helt håbløst ud. Der var en 15-20 gårde - familiebrug - som havde forstået at indrette sig efter forholdene og klarede sig rimeligt godt, hvorimod de 30-35 større og mindre husmandsbrug havde mange problemer, og udskiftningen var stor. Det blev alt sammen drevet med kreaturer, heste, får, svin og fjerkræ.

Andelsmejeriet, der blev nedlagt omkring 1964, havde ca. 50 leverandører. For at få det til at løbe rundt var bestyreren nødt til at være en slags altnuligmand, der kunne udføre småreparationer på maskinerne. I 1947 købte landmændene meget halm, som opkøbere hentede fra Øerne, med bane til Ulsted, hvorfra det blev videresolgt.

Gårdejerne var medlem af en såkaldt 12mandsforening. De indkøbte korn, foderstoffer og gødning i fællesskab, og havde en valgt kasserer i deres midte. Vognmanden, der hentede varerne i Aalborg, fordelte den rundt til de forskellige. Ejerne af de små ejendomme måtte supplere indtægterne ved udearbejde, såsom daglejer, gravning og salg af tørv, skrabning af strandskaller, ormegravning, kørsel med fisk o.a.

Landbruget var meget fysisk arbejdskrævende, og når så dertil kom, at mange ikke havde elektricitet, kan man forestille sig, hvor besværligt det var. De såkaldte petromaxlygter var vældig populære.

